

ZLATA DEROSSI

**SENJSKI KANONIK I HRVATSKI KNJIŽEVNIK
FERDINAND BABIĆ
Vrjednote i slabosti njegova djela**

Zlata Derossi
Ante Starčevića 8
HR 23000 Zadar

UDK: 821.163.42.09 Babić, N.
929 Babić, N.
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2003-12-17

U članku je prikazan manje poznat hrvatski književnik iz 19. stoljeća, Ferdinand Babić. U Uvodnom dijelu opisana su temeljna obilježja hrvatskoga političkog i književnog života od 50-ih godina do sredine 80-ih 19. stoljeća. U daljnjem izlaganju razrađen je poetski i pripovjedni rad toga književnika s obzirom na tematiku, razvoj fabule, likove, opise, romantične i realistične elemente u njegovim djelima, njegov moral i njegove poruke.

Na temelju analize književnih djela Ferdinanda Babića na kraju članka donosi se sud o dobrim i lošim obilježjima njegovih pjesama i pripovijedaka i njegovu mjestu u hrvatskoj književnosti njegova vremena i u povijesti hrvatske književnosti.

Uvod

Ferdinand Babić ušao je u hrvatsku književnost sredinom 19. stoljeća i svojim proznim i poetskim djelima obilježavao hrvatski književni život, s manjim ili većim prekidima, sve do polovice osamdesetih godina. Javljao se književnim priložima u raznim hrvatskim časopisima (*Zagrebački katolički list*, *Jadranski Slavjan*, *Glasnik dalmatinski*, *Danica ilirska*, *Glasonoša*, *Slavonac*, *Karlovački viestnik*, *Dragoljub*), ali je do prije desetak godina u hrvatskoj povijesti književnosti bio gotovo nepoznat pisac. Literatura o njemu bila je vrlo oskudna i

ograničena na dva-tri imena s ukupno nekoliko stranica.¹ Međutim, situacija se u novije vrijeme u vezi s tim vidno promijenila. Matica hrvatska u Rijeci izdala je 1991. Babićev spjev *Spomenik grada Bakra*² s transkripcijom rukopisa i s prerađenim I. pjevanjem, objavljenim u *Nevenu* 1854., i III. (isto prerađenim) pjevanjem, objavljenim u *Danici ilirskoj* 1863. Tu je knjigu uredio i tekst *Spomenika grada Bakra* transkribirao dr. Milan Nosić, dodavši još i transkribirani tekst rukopisa balade "Šajkaš", nekoliko zanimljivih priloga, Babićevu bibliografiju, Izvore i literaturu, nekoliko Babićevih dopisa i "Riječ-dvije o piscu i njegovu djelu".³ Čitav tekst ove knjige, osim "Predgovora", a zajedno s kompletiranim Babićevim djelima, razasutim po već navedenim časopisima, objavljen je i u *Sabranim djelima* Ferdinanda Babića (Rijeka, 1995, 225 str.), pod uredništvom dr. Milana Nosića i Mladena Urema.

Posao koji je obavio prvo Nosić u uređenju *Spomenika grada Bakra*, a onda Nosić zajedno s Uremom priredivši *Sabrana djela* Ferdinanda Babića, golem je i vrlo koristan jer je olakšao proučavanje književnog djela toga hrvatskog pisca. U spomenutom članku "Riječ-dvije..." sažeta je (na 3 stranice, kao kratki nacrt za znanstveno djelo) problematika književnog rada Ferdinanda Babića, a posebno želim istaknuti završni odlomak: "Iako se dakle radi o značajnom piscu, povjesničari hrvatske književnosti nisu do sada na nj obraćali pozornost pa u prikazima te književnosti o njemu nema gotovo ni slova."

Izdavanje *Sabranih djela* Ferdinanda Babića otvorilo je, dakle, put proučavanju toga pisca. Pišući o tom djelu u riječkom *Novom listu* pod naslovom "Dignut veo zaborava", Goran Kalogjera ističe dvije stvari. Prvo, iznimnu ulogu Milana Nosića, koji je "povukao prvi potez" "raskrinuvši vrata svima koji ovog pjesnika i prozaika žele proučavati", i drugo, da je djelo Ferdinanda Babića "apsolutni izazov za povjesničare književnosti".⁴ I Anton Šuljić osvrće se na to izdanje u *Riječkom teološkom časopisu*,⁵ ističući osobito vrijednost Babićeva pripovjednog rada i "moralni vid" njegova pripovijedanja. Iste godine objavljuje Dragomir Babiću u *Vjesniku* članak o Ferdinandu Babiću ("Korisna

¹ Npr. R. STROHAL, 19, 1911, 327; V. JAGIĆ, 1963, 175, 178; A. BARAC, 1966, 20, 44, 46; I. ESIH, 1972, 115.

² F. BABIĆ, 1991, 103

³ 1999., u izdanju Hrvatskoga filološkog društva u Rijeci, objavljena je ista transkripcija rukopisa *Spomenika grada Bakra* s preslikama rukopisa. Izdanje je opet uredio Milan Nosić. U knjizi se nalazi i Bibliografija Ferdinanda Babića, Izvori i literatura i *Riječ-dvije o F. Babiću i njegovu djelu* s malim izmjenama u odnosu na tekst objavljen u *Spomeniku grada Bakra* iz godine 1991.

⁴ *Novi list*, Rijeka, 23. veljače 1995., 14.

⁵ *Riječki teološki časopis*, Rijeka, 1995, 344-346.

identifikacija") iznoseći mišljenje da se na toga zapostavljenog književnika može primijeniti sintagma Antuna Barca "veličina malenih".⁶ Svakako treba spomenuti i vrijedan rad istoga autora o toj temi, objavljen u časopisu *Riječ* 1996.,⁷ u kojemu on daje sažetu sintezu književnoga rada Ferdinanda Babića i, kao i Goran Kalogjera, potiče na daljnje istraživanje i opširniju obradu književnoga djela Ferdinanda Babića.⁸

Potaknuta Nosićevom rečenicom "Njegovo pak djelo zaslužuje da ga se proučava i vrednuje"⁹ i spomenutim poticajnim člancima Antona Šuljića, Gorana Kalogjera i Dragomira Babića, pokušat ću u ovom članku prići ukupnom književnom djelu Ferdinanda Babića i osvijetliti njegova pjesnička i prozna djela s obzirom na vrijeme u kojem su nastala i na njihova sadržajna, moralna, domoljubna i estetska obilježja, i na temelju toga nastojati odrediti vrjednote i slabosti njegova ukupnog djela i mjesto što ga on ima u hrvatskoj povijesti književnosti.

Sl. 1. Podatci o Ferdinandu Babiću iz Albuma svećenika, Biskupski arhiv Senj, R 22a

⁶ *Vjesnik*, 15. srpnja 1995., 22.

⁷ D. BABIĆ, 1996, 89-95.

⁸ Isto, 94.

⁹ M. NOSIĆ, 1995, 226-229.

Ferdinand Babić rođen je u Ravnoj Gori (Gorski kotar) 29. svibnja 1827. a umro je u svom rodnom mjestu 26. kolovoza 1894. U već spomenutim *Sabranim djelima* kao i u *Spomeniku grada Bakra*, M. Nosić je potanko opisao životni put Ferdinanda Babića. Tako saznajemo da je Babić pučku školu pohađao u Vrbovskom, gimnaziju u Rijeci, bogosloviju u Senju. U Senju je bio đakon i prezbiter, u Bakru kapelan, zatim tajnik Metela Ožegovića u Senju, gdje je postao i kanonikom, a od 1868. bio je župnik u Ravnoj Gori, gdje je i umro 1894.¹⁰

Iz njegove je bibliografije razvidno da je prvi svoj rad, pjesmu "Molitva griješnika", objavio 1850. u *Dragoljubu*, a posljednji, pripovijetku "Ribar", također u tom časopisu, 1885.¹¹ Iako je živio još desetak godina, njegovo se ime više ne susreće u našim časopisima, pa možemo reći da je književno stvarao tridesetak godina, odnosno od 50-ih do sredine 80-ih godina 19. st.

Politički je život toga razdoblja obilježen burnim vremenima u kojima su se Hrvati s više ili manje sreće borili za svoja ustavna prava i svoj dostojanstveni položaj u okviru Austrije, odnosno kasnije (1867./68.) u okviru dualističke Austro-Ugarske Monarhije. Pedesete godine dočekuje hrvatski narod pod apsolutističkom vladavinom Franje Josipa kojoj je poseban biljeg dao ministar unutarnjih poslova Bach, zbog čega su pedesete i šezdesete godine toga stoljeća nazvane Bachovim apsolutizmom. Tada se smiruje preporodni zanos ilirskog pokreta, ostavljajući ipak duboke tragove u svijesti Hrvata, ali ih Bachova cenzura guši i kažnjava (Bogović zbog Filipovićeve pjesme "Domorodna utjeha" dopijeva i u zatvor!). Šezdesete godine (nakon vraćanja ustava, zbog austrijskih poraza na bojnopolju), ispunjene su borbom za novo ustavno uređenje i razrješenje odnosa između Hrvatske i Austrije s jedne strane i Hrvatske i Mađarske s druge strane, pa je za nas iznimno važna Austro-ugarska nagodba iz 1867. i Hrvatsko-ugarska iz 1868. Kako smo već onom prvom nagodbom na neki način prepušteni Mađarima, daljnji tijek političkog života odvijao se u pružanju otpora ne samo germanizaciji nego i mađarizaciji.

Svakako treba spomenuti i ljude koji su na političkom i kulturnom polju davali ton drugoj polovici 19. st., a to su bili npr. ban Josip Jelačić (ukidanje kmetstva), Josip Juraj Strossmayer (poticanje kulture), Eugen Kvaternik (pobuna protiv Austrije), Ivan Mažuranić (reforma školstva). Povremene borbe protiv Turaka u tom razdoblju i dalje traju, a osobito je važno za ukupan hrvatski život bilo konačno ukidanje Vojne krajine godine 1873. i njezino

¹⁰ M. NOSIĆ, 1995, 226.

¹¹ v. F. BABIĆ, 1995, 95: "Molitva griješnika" objavljena u *Zagrebačkom katoličkom listu*, 2, 1850, 6, 41, a pjesma "Ribar" u *Dragoljubu*, 22, 1885, 1-3.

vraćanje Kraljevstvu Hrvatske i Slavonije.

Prevaranja toga razdoblja odrazila su se i u hrvatskoj književnosti, u kojoj su isprva davali ton Mirko Bogović, Luka Botić, Adolf Veber Tkalčević, Vilim Korajac, a kasnije je sve te naše književnike već šezdesetih godina zasjenila pojava velikoga Augusta Šenoe, s kojim zapravo i započinje novija hrvatska književnost.

Zbivanja u hrvatskom političkom, kulturnom i uopće javnom životu našla su odraza i u književnom radu Ferdinanda Babića, koji se odvijao u dva pravca pjesničkom i proznom.

Pjesnički rad Ferdinanda Babića

Najopširnije pjesničko djelo Ferdinanda Babića jest spjev *Spomenik grada Bakra*, u kojemu Babić (u čast obnove razrušene stare bakarske crkve sv. Andrije, stavivši u središte svoga pjevanja samu crkvu) pjeva o Bakru i njegovoj okolini, povezujući prošlost sa sadašnjošću, uz brojne reminiscencije na hrvatsku povijest i razmišljanja o općeljudskim pitanjima u kojima dominira vrijednost vjere i moralnog života. Spjev je podijeljen na 4 pjevanja. U prvom je naglasak na drevnoj prošlosti i borbama s Mlečanima i Turcima. U drugom pjevanju Babić razmišlja o razvalinama crkve sv. Andrije i pustoši koja je tamo bila prije gradnje nove crkve, a pustoš budi mnoge asocijacije o prolaznosti ljepote, o posljedicama Božjega gnjeva, potrebi skromnog i poštenog života, i utjesi koja nam dolazi s neba. U trećem pjevanju pjesnik pun raznježenosti i ushićenosti izražava raspoloženja kojima prati izgradnju novoga hrama koja je usklađena s pjevom ptica, okićenošću prirode, a pri oživljavanju tih idiličnih slika odaje zahvalnost i dobrotvoru koji je zaslužan za obnovu Svetog Andrije – biskupu Mirku Ožegoviću, za kojega u bilješkama uz taj spjev kaže: "On doista jest pravi i temeljiti izvor srieće biskupie modruško senjske. To najbolje znade Senj, kome premnoga dobra u svakom obziru učini, – što god ima dobra, to ne po drugomu nego po njemu ima. Ali njegova mudrost i viešto ravnanje protegne se posobito na Bakar. Kad su se Bakrani na njega obratili glede gradnje starinske crkve S. Andrie; – on ne samo veliku radost i veselje osieti, već svoju pomoć neuzkrati, pače naloži, da sve novce, ako treba bude, potroše i glavnica crkvenih za tako plemenitu i važnu sverhu."¹²

Ali Babić ne zaboravlja ni druge plemenite osobe koje su na bilo koji način pridonijele ljepoti i vrijednosti ove crkve. Tako on slavi u trećem pjevanju i dva domaća sina, dva modruško-senjska biskupa: fra Andreja, kasnije srijemskog biskupa, i Ivana Smoljanovića, koji je ostavio ovoj crkvi

¹² Iz rukopisa transkribirano u spomenutoj knjizi *Spomenik grada Bakra*.

prekrasne i vrijedne predmete, te Venceslava Soića, kojemu u zanosu upućuje zahvalne riječi:

"Jest, ove divne starinske stine
Tebe porode oj Venceslave!
Ti ćeš da ponos ove starine
dignut na prestol nebeske slave."¹³

Naravno da ne zaboravlja ni zaštitnički zagovor sv. Andrije, koji je pomogao "samo da crkva digne se puku".

Četvrto je pjevanje Babićeva zahvala Bogu, kojemu se on smjerno klanja, izražavajući divljenje njegovoj mudrosti i ljubavi za čovjeka i uvjerenje da će u tišini novoga hrama sv. Andrije svaki čovjek naći utjehu. A završna poruka izražava pjesnikovo uvjerenje da svaki čovjek ima na ovome svijetu jednu zadaću i njegova će se vrijednost procjenjivati po tome koliko ju je i kako ispunjavao.

Formalna obilježja ovoga spjeva vrlo su detaljno opisana u "Predgovoru" *Spomeniku grada Bakra*, koji je napisao urednik ovoga izdanja, već spomenuti dr. Milan Nosić.¹⁴

Spjev *Spomenik grada Bakra* u porukama koje su u njemu iznesene, odaje osobu koja voli svoj rodni grad i duboko živi sa cijelim hrvatskim narodom, osobu koja je iskreno pobožna i moralna. Stoga u sadržajnom pogledu ovom spjevu nema prigovora. Ali kad bismo htjeli u njemu pronaći i estetske elemente trajne vrijednosti, onda bismo se prije usredotočili na nizu nedostataka, u prvom redu zamornom nizanju uvijek isto građenih jednoličnih deseteračkih stihova s rimom abba, i s najčešće vrlo tvrdim ritmom i stereotipnim izražajnim sredstvima. Objavljujući dijelove svoga rukopisa u *Nevenu* 1954. i *Danici ilirskoj* 1863., u nešto promijenjenoj verziji, on je pokazao da se prema svom djelu odnosi savjesno, ali nije uspio dosegnuti umjetničku razinu koja se očituje npr. u poeziji Petra Preradovića ili kasnije Augusta Šenoe.

Osim spjeva *Spomenik grada Bakra* Babić je napisao i niz što dužih što kraćih pjesama, među kojima ima dosta prigodnica. Osobito je počastio stihovima i slavljenjem Mirka Ožegovića Barbaševačkog, biskupa senjskog i modruškog ili krbavskog. Tako on piše podužu pjesmu "Prigodom pedesetogodišnjega obluživanja njegovoga Duhovništva dne 26. Svibnja 1850." i zanosno veliča njegovu osobu i njegovo djelo, osobito njegovo iskreno domoljublje i duboku vjeru. Uz tu prigodnicu treba spomenuti i drugu pjesmu

¹³ F. BABIĆ, 1991, 71.

¹⁴ M. NOSIĆ, 1991, 5-7.

koja je vezana uz taj isti dan: "Opisanje svečanosti kojom Preuzvišeni g. Mirko Ožegović, biskup, Modruško-Senjski, slavi 50-godišnjicu svog misništva dne 26. Svibnja 1850". Ta je pjesma također ispunjena domoljubnim i religioznim osjećajima, a Babić u njoj stavlja naglasak na opise atmosfere vezane uz taj događaj: prvo ocrta ugođaj večernje proslave – rasvijetljeni grad, rakete koje padaju "kano s vodopada", ukrašeni prozori, glazba, onda dolazi dan, opet komešanje, vrema, glazba, pjesma, pa sunce, koje obilato prosipa svoje zrake po razdraganom puku, među kojim se ističe lik "Velikog Pastira", tj. Mirka Ožegovića, koji je sa svojim prethodnicima slava "Modruš-Senju preslavnomu", a tu je i opat "Gergur" Pančić, arhiđakon ličko krbavski i "podarcidakon" i "župnik gospički, "za njim stupa sivi soko" (u bilješci: Josip Juraj Strossmayer), a u toj se velikoj proslavi ne zaboravlja "muž preslavni" Metel Ožegović, koji u sjajnim carskim dvorima čuva za Slavene "ures liepi i predavni". Tu je i Frane Crnogorčević, senjski kanonik i župnik. Nikoga i ništa Babić ne zaboravlja, i takav se prepoznatljiv opis u Babićevo vrijeme sigurno rado čitao. Čitalačka je publika sigurno rado prihvaćala i ovakve stihove u jednoj drugoj prigodi:

"Modruš-Senju, grade stari,	Unučad se neka slavi
Da ti slava nepovene,	i nadalje vekom priča,
Svetčanosti toj udari	Kako Novi, Senj proslavi
Biljeg vječne uspomene.	Biskupa Posilovića." ¹⁵

("U slavu prisvjetlomu i prečasnomu gospodinu Jurju Posiloviću")

Druga je pjesma posvećena opet velikoj svečanosti "Prigodom Došastja Svietloga Bana Jelačića u Senj dne 8. Serpnja 1850." Opet je sve puno zanosa i radosti, ali i tuge zbog patnji Domovine, pa veličanja Jelačićevih junaštva i njegove vjernosti caru. Babić, posve razumljivo, ne zaboravlja u tom rodoljubnom zanosu spomenuti da je Senj nekada bio "gnjezdo sokolova / Toli verlih, a užas niekada / Svim kad ih koj samo imenova".¹⁶

Babić stihovima slavi i blagdan Svetih triju kraljeva, korizmu, Ime Isusovo. Ima u njegovim pjesmama i posve običnih motiva iz svakodnevnog života čovjeka uz more ("Brodolomje", "Molba ribara"), religioznih pjesama ("Molitva jednog kerstjanina", "Molitva polag Tome Kempiskog"),¹⁷ izrazito rodoljubnih pjesama ("Gdie je dom moj"), refleksivnih pjesama ("Grižnja savjesti", "Oholost").

¹⁵ F. BABIĆ, 1991, 90.

¹⁶ F. BABIĆ, 1991, 17.

¹⁷ Svoj interes za Tomu Kempenca pokazao je Babić i u prijevodu dijelova njegova djela *De imitatione Christi* na njemački jezik.

Sl. 2. Spomenik grada Bakra, Ferdinand Babić

Tematski, po tonu i raspoloženju, sve se te pjesme, uključujući i spjev *Spomenik grada Bakra*, uklapaju u opća obilježja hrvatske romantične poezije Babićeva vremena: o čemu on god pjeva, njegovi su osjećaji izrazito naglašeni, rekli bismo pretjerani: "Mili Bože! veselja liepoga / Ke kod Drave, Save se pripeća - / I do nebeskoga tja Svemoga / Prostire se više se poveća!" ("Opisanje svečanosti prigodom Došastja Svetloga bana Jelačića...").¹⁸ ... Silni udesu! – što još vidih tada! / Vajme! žalost, smert okrutna, propast! / Nit me oko prevarilo sada / Niti one guste magle oblast. ("Strašna noć").¹⁹ ... Ah, ne čuje kleti zmaje! / Nalik zmiye pomno pazi: / Iz zasiede, iz potaje / Hitro C a r a da porazi! ("Oda na dan 18. veljače 1853.").²⁰ ... "Kakvom li tutnjom onaj čas zamni, / Zemlja s temelja, ko da se trese, / Gde grob pučina otvori tamni / ka da sve sobom ljuta ponese? (*Spomenik grada Bakra*).²¹ ... Isti Neptun pazit haje / Carstvo mora ote tko mu, / Buka, rasap jere traje / Svudier krugu pomorskomu?" ("Opisanje svečanosti prigodom došastja svetloga bana Jelačića ...").²² ... "Tam Apolon sladke pjesni poje / Iz medenih ustah uz svû liru / Tamo pako ini grudi svoje / Za previečnu ljubav mu prostiru." ("Opisanje svečanosti...").²³ Sve su to sredstva pojačanja osjećanja i raspoloženja, pa zato u tim stihovima ima toliko uskliknika, upitnika, uzvika, usporedbi, osobito usporedbi vezanih uz grčku, rimsku i slavensku mitologiju: Peruna, Vulkana, Apola, Neptuna... jakih riječi, Mlečana, Turaka, krvi, smrti, dramatike, raznježenosti, idile.

Nadalje, u ilirsko-romantičarskom stilu, Babić je pod jakim utjecajem narodne pjesme epske i lirske, i u gradnji stiha i u poetskim slikama: Il me vara bistro oko, Bože / Il pred njime gusta magla leti, / Da razabrat nikako nemože, / Što se ono priek planinah sveti". ("Strašna noć").²⁴ ... Blizu Senja grada, / Na Kozici tamo / Stoji berdo sada / Vlaškom peći zvano." ("Sakriveno blago, balada po narodnom kazivanju").²⁵ ... "Ele braco, da mi vidiš čuda, / Kad se ljute pograbile čete, / Misliš da ti grudu hvata gruda / a to glave odsiecane lete!" ("Vitez Ivo Smertdieljević").²⁶ Tu su u stilu narodne pjesme i vile, drakuni (zmajevi), a naravno i stereotipni epiteti, gotove fraze: *gorki udes*, *grad bijeli*, *vrli junak*, *crna noćca*, *sinje more*, *golemo čudo*, *bistro oko*, *divni soko*, *bijeli*

¹⁸ F. BABIĆ, 1995, 15.

¹⁹ F. BABIĆ, 1995, 22.

²⁰ F. BABIĆ, 1995, 28.

²¹ F. BABIĆ, 1991, 61.

²² F. BABIĆ, 1995, 10.

²³ F. BABIĆ, 1995, 15.

²⁴ F. BABIĆ, 1995, 22.

²⁵ F. BABIĆ, 1995, 74.

²⁶ F. BABIĆ, 1995, 66.

dvori, zvijezda morska, zeleni gaj, brižna majka, slavna koljena, muklo zvono, vilinski kraj...(istaknula Z. D.)

Kao oduševljeni ilirac Babić katkada pjeva u stilu ilirskih budnica:

Gdie se ori mili oj! / Tamo sladki dom je moj; / Gdie si tare težki znoj / Poljodjelac s čela svoj, / Na strani je ilirskoj / Sladki jezik moj onoj." ("Gdie je dom moj").²⁷ A i njegov odnos prema slavjanstvu odraz je općeg raspoloženja njegova vremena ("Pozdrav jadranskom slavjanu"), obilježenoga, osim toga, i zanošenjem poviješću, koje se osobito vidi u pjesmi "Vitez Ivo Smertdieljević – god. 1688.", u kojoj pjeva o napadu Turaka na Liku i Krbavu i o njihovu opsjedanju "... Budaka, / Perušića, Lovinca i kule, / Bilaj tverdje, Ribnika, Medaka, / Grebenara i udbinjske kule." ("Vitez Ivo Smertdieljević").²⁸ Nabrajajući dalje mjesta na ličkim prostorima – Gračac, Raduč, Bužim, Pišać, Prozor, Novi i Pazarište – Babić se podsjeća i Kosinja, "gdje se brevir glagoljskim slovi / Za svećenstvo naše upečati",²⁹ što pokazuje da se u njegovo vrijeme Kosinj kao naša najstarija tiskara prihvaćao bez dvojbi u istinitost te predaje. Babić, naime, vrlo često stavlja uz svoje stihove napomene kad god misli da nešto treba razjasniti, ali ovdje bilješke nema.³⁰ Sklonost povijesnim temama Babić pokazuje i u pjesmi "Nikola Jurišić Senjanin, vitez Kisežki, oslobodi Beč i strašne posljedice Turskog harača g. 1532.", gdje jedan povijesni događaj ocrtava u vrlo potankom stihovanom opisu, određujući svoj stav prema junacima hrvatske prošlosti i odašiljući poruku svojim suvremenicima u vremenu buđenja nacionalne svijesti: "Blago zemlji ka porodi / Od mejdana junačinu, / Blago vojni ku predvodi / Da obrani domovinu." ("Nikola Senjanin").³¹

Kao ilirci, i Babić se zanosi našom starom umjetničkom poezijom pa se u njegovim stihovima mogu naći i njezini tragovi: "Tu se učimo smiereni biti, / Nit se povisit kad na visoko, / Jer koi se hoće gor povisiti, takov da pade doli duboko."³² A i u izrazu (hiperjekavizmi) vidljiv je utjecaj dubrovačkoga govora: *svudijer, lijer, nesrietna, Mlietčani* iako se ti hiperjekavizmi možda mogu tumačiti i kao Babićevo nepoznavanje ijekavskoga govora ili kao manira njegova vremena.

²⁷ F. BABIĆ, 1995, 24.

²⁸ F. BABIĆ, 1995, 66.

²⁹ F. BABIĆ, 1995, 66.

³⁰ Treba svakako spomenuti da je tu pjesmu Babić objavio u *Danici ilirskoj* godine 1863., dakle dvadesetak godine prije nego što je Lopašić u svojoj knjizi *Dva hrvatska junaka*, Zagreb, 1888, 17, napisao o Kosinjskoj tiskari: "U starom Kosinju štampale su se nekoć glagolske knjige, i to prvi put na hrvatskoj zemlji."

³¹ F. BABIĆ, 1995, 88.

³² F. BABIĆ, 1995, 73.

Kad želimo dati zaokruženu sliku Babićevih stihova, moramo primijetiti da mu je *Spomenik grada Bakra* umjetnički slabiji od ostalih pjesama, razvučen je i zamoran svojom epskom jednoličnom strukturom, ali u pjesmama se može naći i dah istinske poezije unatoč slabostima, koje se najviše očituju u nespretnom i nedotjeranom ritmu. Iako Dragomir Babić ima donekle pravo kad kaže da su pjesme Ferdinanda Babića "mahom uspjele 'stihotvoračke konstrukcije'," ³³ treba istaknuti da je Babić napisao i nadahnute izrađene stihove u kojima melodija ritma teče besprijeckorno i koje nas mogu ponijeti u područje lijepoga kao i stihovi najboljih pjesnika. To su stihovi koji ne djeluju kao "stihotvoračke konstrukcije", nego u njima možemo naći prirodni dah prave poezije i poetske spontanosti. Tako treba istaknuti ritmički skladnu pjesmu "Na blagdan sv. trih Kraljah", gdje osmerački stihovi u duhu narodne pjesme teku kao prava ugodna skladna melodija smjenjujući se sa četvercem pa u svježoj kompoziciji osjetimo pravi doživljaj lijepoga:

"O stanite od istoči
Vi kraljevi prebogati!
Zborite nam sad u oči
Odlučiste putovati
Kojom stranom
Nenadanom?
Čusmo sunce s kud izhodi
Kroz koraljna vratca zore,
Da se kralj svih kraljah rodi,
Pred kime se svi pokore;
Prorokovi
Glas tak slovi."

("Na blagdan sv. trih Kraljah") ³⁴

Pojedinačni uspjeti stihovi mogu se naći i u drugim Babićevim pjesmama, a općenito su kraće, prave lirske pjesme uspješnije od pjesama s epskim elementima. Za njegovo vrijeme u prvom su redu bile važne rodoljubne, religiozne i moralne poruke njegovih stihova i u tom je pogledu Babić kao pjesnik sigurno ispunio onu ulogu za koju je držao da je dio njegova poslanja.

³³ D. BABIĆ, 1996, 94.

³⁴ F. BABIĆ, 1995, 26.

Pripovijetke Ferdinanda Babića

Ferdinand Babić objavio između 1864. i 1885. nekoliko pripovijedaka, "Prvi i posljednji prestupak",³⁵ "Šest godina na Špicbergu",³⁶ "Obiteljska tajna",³⁷ "Sreća u nesreći",³⁸ "Nagrada"³⁹ i "Ribar"⁴⁰. U tom relativno dugačkom vremenskom razdoblju od dvadesetak godina Babić je, kao što se vidi, objavio svega šest pripovijedaka pa je očito da je u svom književnom radu prednost davao poeziji, kojom se bavio već od 1850. Unatoč tome, njegov pripovjedački rad zasluži, kao i njegove pjesme, mnogo više od oskudnih informacija o njemu kakve tek katkada susrećemo sve do pojave Milana Nosića i Dragomira Babića.

Babićev pripovjedački rad odražava njegovo vrijeme i po tematici kojom se bavio, i po načinu kojim je pristupao obradi te tematike. U njegovu se proznom radu, naime, ocrta dio hrvatskog života 19. stoljeća i romantičarsko-realistični pristup obradi raznih zgoda i događaja, također karakterističan za njegovo vrijeme.

Pripovijest "Obiteljska tajna" napisao je prema pripovijedanju anonimnoga E. H. ("polag E. H.") pa moramo pretpostaviti da su se događaji koje on tu opisuje doista i dogodili. Babić opisuje, kako i sam naslov kaže, tajnu jedne obitelji. Paralelno teku zapravo dvije priče, jedna o siromašnoj starici Jaromili koja živi u općinskom ubožištu, i seljanki Anki koja joj pomaže, i druga o bogatoj barunskoj obitelji Slavnokamenski i njezinim sporovima oko imanja o kojima na tajanstven način ovisi i Jaromilina sudbina i sudbina seoske djevojke Anke i gospodske djevojke Angjelike. Jaromila na koncu dokaže da je jedan član te obitelji njezin sin i da ima dokumente o posjedovanju dijela velikog imetka Slavnokamenskih, a to opet omogućuje da se Angjelika, zapravo Jaromilina unuka, uda za svoga voljenog, a Anka za svoju ljubav.

"Prvi i posljednji prestupak" ("Novela moralna") prikazuje moralni uspon siromaha Lovre, koji je, pritisnut nuždom, počinio krađu, ali se uzdigao u poštena čovjeka zahvaljujući svojoj ženi Katici i pokradenom trgovcu koji mu je prestupak oprostio i pomogao mu da se osovi na svoje noge i izvuče iz bijede.

³⁵ *Slavonac*, 1864, br. 29, 30; F. BABIĆ, *Sabrana djela*, 224.

³⁶ *Slavonac*, 1865, br. 3-5; literatura u F. BABIĆ, *Sabrana djela*, 224.

³⁷ *Slavonac*, 1865, br. 14-18, 224.

³⁸ *Slavjanski jug*, 1868, br. 3-4. Tu je pripovijetku Ferdinand Babić preradio pod istim naslovom i objavio također u *Dragoljubu*, 1870.

³⁹ *Dragoljub*, 1870.

⁴⁰ *Dragoljub*, 1885.

Sl. 3. Sabrana djela, Ferdinand Babić

"Šest godina na Špicbergu", kako Babić kaže, "istinita" je "povijest iz sredine prošloga vieka", koju mu je ispričavao T. Gr. U njoj je opisao jedan događaj kada je neki trgovac iz Arhangelska brodom otplovio u Sjeverno ledeno more, gdje je dio posade stradao zarobljen ledenim santama, a nekolicina mornara preživljavala je u nekoj vrsti robinzonskih okolnosti u strašnoj ledenoj divljini i napokon se spasila kad je jedan brod slučajno zalutao u taj pusti kraj.

"Sreća u nesreći" ima podnaslov: "Istinita pripovijetka", pa je očito da je i ona nastala prema stvarnim događajima. Radnja se zbiva u "jednom primorskom gradu S*", gdje Babić prati dio života siromašne obitelji Morić koja prelazi put od pakla u kući, psovki, razdora i nemira, do sklada i ljubavi i brige za sina Janka. Babić se zaokupio upravo Jankovim životnim putem, njegovim školovanjem i raznim zgodama koje su ga odvele daleko od roditeljske kuće, a priča se gradi i na ljubavnim zapletima koji povezuju obitelj Morić s obitelji jednoga "Jakinjanina", i na ratnim sukobima Austrije i Italije (2. varijanta te priče odvija se upravo na pozadi toga rata) u koje su te dvije obitelji i nehotice upletene.

Pripovijetka "Nagrada" "izvorna je novela iz hrvatske prošlosti". U njoj je radnja smještena u neki neodređeni *ubavi dolac mile naše domovine*, a u središtu je piščeva zanimanja sudbina dvorca Hribac i njegova vlasnika, vlastelina Vladimira Dobroselskog. Naravno, tu je ponovno ljubavna priča, poput onih kakve susrećemo i u drugim Babićevim pripovijetkama, osim u "Šest godina na Špicbergu". A zaplet se gradi na spletkama jednoga lika sa simboličnim prezimenom, Zloradića, čiji se planovi izjalovljuju na sreću ljubavnoga para: odvjetnika Ljubimira Lomića (koji zakupljuje dvorac Hribac) i Ljubice, kćerke staroga zagrebačkog odvjetnika Petra Slanića.

"Ribar" je "pučka pripovijetka iz primorskoga života", u kojoj je Babić pripovjedač najbliži realizmu. Radnja je smještena u Hrvatsko primorje i odvija se u primorskom mjestu Selcu, prostorno obuhvaćajući u fabuli potez od Bakra do Senja. U središtu je radnje vrijedna obitelj ribara Luke Radovinovića i žene mu Marice, te njihova sina Lukice, koji se u borbi za život i pod dojmom priča o lakoj zaradi i stjecanju bogatstva otisne na more, a nakon svakakvih zgoda i nezgoda ponovno se vrati rodnoj kući kao pomorski kapetan i ženi se kćerkom očeva prijatelja Petra Skrbića, koja ga je vjerno čekala.

Ovi kratki osvrti na fabule u Babićevim pripovijetkama tek približno pružaju uvid u tematiku njegovih djela jer su pripovijetke, osim jednostavne "Šest godina na Špicbergu", obilježene vrlo kompliciranim zapletima s mnogo lica, a neke imaju i po dvije ljubavne priče, Tako npr. u "Obiteljskoj

tajni" imamo dva ljubavna para, Anku i Andriju te Angjelu i Lavoslava, u "Nagradi" Ljubimira i Ljubicu, Matiju i Jelenu, u "Ribaru" Lukicu i Katicu, Baricu i Petra, ali je jedan par u središtu zapleta, a drugi je sporedan. Tu je uvijek nazočan i odnos muža i žene pa su i događaji vezani uz njih važni za pokretanje radnje. Ali Babić se u fabuli, osobito u prvim pripovijetkama, poput mnogih romantičnih pisaca, voli služiti tajnama, spletkama, parnicama, zlokočnim slutnjama, prokletstvima, a ti su elementi uz ljubavnu priču okosnica zapleta i pisac se njima vrlo često služi: "upotrebiti ću takova sredstva, koja sam bio namislio učiniti proti njenomu ocu, da sam ga samo živa zateko. Ta igra mora početi." ... "Ovdje je počela ponosita dama svoju igru igrati." ... "Prijatelju, niesam li ti uvijek govorio, da ona imade nekakve otajnosti." ("Obiteljska tajna"); "Vrebaše on na nevinu Jelku kao vrag na čistu dušu." ... "Mislite li da nije i starcu Matiji radio o glavi?" ... "... "a da je računao na Zloradićeve spletku, to se samo po sebi razumieva." ("Nagrada"). Babić i drugim sredstvima podcrtava dramatičnost zamršene fabule s tajanstvenim raspletom, npr. dramatičnim scenama: "Barilović se sav trese, hitro poleti k stieni, pruži ruku za dvocijevku puškom. Čim ju hotje sa stiene rukom uhvatiti, supruga mu hitro ruku nazad potegne, te oba padnu na tlo. Nepomično gleda jedan drugoga, ukočeno, mutnim očima. Na jednom tuče njetko na prozoru, lupanje sve to jače i prešnije postaje." ("Obiteljska tajna"). Ili opis oluje, koji je u službi opće dramatike situacije: Oblaci kao gladni vuci naganjahu se jedan proti drugomu po nebeskom svodu, gdje se samo pokazala zvijezda na nebeskom svodu." ("Obiteljska tajna"). Ili ratne strahote u slici koja bi mogla poslužiti i za filmski scenarij: "Strašan to bijaše boj na čitavoj liniji; kako smo se u redu tukli, na jednom neznam, kako ostadoh sam; u to dodje talijanski konjanik, te hoće da me posieče, al meni posluži vojna sreća i ubodem bajonetom u nozdrve konja; konj se dignu u zrak, a konjanik s njega pade; u on hip htjedoh konjanika bajonetom probosti, zadadem mu strahoviti udarac, al u to zadobih i ja dva zrna puščena od neprijatelja; na jednom prepoznasmo se, te zavapim ?Luigi'!!! U to se kao dva najljuća neprijatelja na smrtnom času ogrlimo, i u onom ogrljaju držeći se zajedno srušimo." ("Sreća u nesreći").

Babićevi se likovi kreću na liniji crno-bijelo, jedino ponovno trebamo izdvojiti "Šest godina na Špicbergu", gdje je u prvom planu ljudska borba za goli život i vjera da će im Bog pomoći u njihovoj nevolji.

Unatoč tome što u Babićevu pripovijedanju sve vrví od mnoštva likova, što čak i otežava praćenje same fabule, njegovi su likovi tipizirani, dobri ili zli, gotovo uvijek "gotovi" i nepromjenjivi, bez ikakva psihološkog nijansiranja, pa ih jedne od drugih dijeli gotovo isključivo ime, a čak je i

vanjski opis likova tipiziran. "Angelika bijaše liepo, prijazno, prekrasno djevojče, osobito u pobuni djevičanske ljepote, za koju utišati nebijaše joj snage." ... Anka "bijaše bo vitka uzrasta kao košutka, a na prsiuh zataknut busen miomirisna cvieća" ("Obiteljska tajna"). Marijetta "bijaše liepa djevojka, al još ljepša kršćanka. ... Krasna Marijetta navadno je kod prozora sjedila." ("Sreća u nesreći"). Jelena: "... mlado djevojče kao pramaljetak cvjetak." ... Ljubica: "djevojka dobra i pobožna, kakva i treba da bude". ("Nagrada") ... Marica: bila upravo od Boga odabrana žena." ("Ribar"). ... Luce: "... dobroćudna i poslušna... a k tomu pobožna i čedna". ... Barica: "liepa, snažna i zdrava 'kao hren'." Katica: "pobožna i dobroćudna" ("Ribar").

Negativnih žena kod Babića nema. Tehnikom crno-bijelo ocrtava Babić i muškarce: dobri i zli, simpatični i nesimpatični, ružni i lijepi, poštteni i nepoštteni. Andrija: "u čitavom selu najuljudniji mladić" ("Obiteljska tajna"), Lavoslav: "Kako se je moglo u tami razabrati, Lavoslav bijaše vitka stasa, a rudastu glavu riesila mu službena kapa, obraz pako prekrasni brkovi." ("Obiteljska tajna"). S druge pak strane Zloradić (simbolično ime!): "Kad mu je na krvničko pozorište stupiti i kakvo crno djelo svršiti, tad je vrlo veseo i to čini zadovoljnim srcem." ("Nagrada"). Negativne muškarce Babić daje isto tipizirano, gotove: "Taj baron bijaše ljudsko strašilo" ("Obiteljska tajna"); "Nije bio baš dobra duša ni Vladimir" ("Nagrada"). Muške likove daje manje u opisima, a više u akcijama, ali i oni su ili poštteni i vrijedni ili spletkari pa su prema tome i njihovi postupci, koji su, kao i razvoj fabule, usklađeni s Babićevim optimističnim pogledom na život i ljude. Neki Babićevi zli likovi dožive iznutrašnju promjenu, ali ona se događa naglo, u jednoj rečenici, bez ikakve psihološke razrade: "U kući jednoj primorskoga grada S*, ako mimogred iduć malo postojiš, vidjeti ćeš živi pakao, čut ćeš psovaka, kletve, progonstvo, razdor i nemir, da kažem u kratko: tu vlada pakostno zlo u podpunoj mjeri" ... Nakon tog opisa slijedi nagla promjena bez psihološke razrade: "Al se Marica, ne znam čijim savjetom i kojim povodom, posvema promieni, počela ona inače s mužem postupati i suprug već nije od tada krčme polazio." ("Sreća u nesreći"). Ukratko, kao što svoju fabulu Babić vodi u jednom optimističnom pravcu, po svojim pogledima na moral i život uopće, s uvjerenjem da dobrota, pravednost i ljubav odnose pobjedu nad zloćom, nepravdom i mržnjom, tako i u njegovim pripovijetkama dominiraju dobri ljudi nad zlima. Njemu i nije toliko važna individualizacija likova jer oni su zapravo u službi njegovih poruka koje iz fabule zrače.

U svjetlu te njegove zauzetosti koja se ogleda i u fabuli, i u izboru

situacija i u opisu likova, treba promatrati i njegov cjelokupni rječnik, pun osobnih emocija, koje želi prenijeti i na čitatelja: *krasna Anka, ljubljani Andrija, ljubezno pisamce, vilinska ljepota, nježna bijela ručica, mila majčica, vesela i mlada supruga, nedužno dijete, slavna naša zemlja, bolno srce, mrka noć, ubava travica, ubavi dolac, hladna vodica, pramaljetan cvijetak, mila domovina miloglasni spjev* (istaknula Z. D.). I ovdje prevladava pozitivan odnos pisca prema predmetu o kojemu govori, pa ćemo mnogo teže naći konstrukcije poput: *siromašna dječica, vjekovito prokletstvo, zloban čovjek, potpuna iskvarenost, zlobni čini, otajni napasnik* (istaknula Z. D.), sve sintagme u službi pripovijedanja o spletkama, parnicama i neprijateljstvu, koje su čvrsto utkane u radnju, ali je njihov broj mnogo manji, kao što je i zlo u ljudima, prema Babićevim pogledima, puno slabije od dobra, a ljubav je jača od mržnje.

Dok su svi spomenuti elementi, od fabule, preko opisa likova, dramatike događaja i rječnika, dio romantičnog pristupa gradnji književnoga djela, Babić se u svojim pripovijetkama postavlja i kao moralist, svećenik, podučavatelj i savjetodavac, prosvjetitelj. Nema pripovijetke ni događaja u njoj bez te njegove izravne intervencije u tijek pripovijedanja, ili u vidu komentara konkretnog događaja ili u vidu konkretnih moralnih i pedagoških poduka: "Nu tko samo za jednom jedinom idejom hlepi i čezne, tomu ni svježi zrak ni sve divotne miline neprijaju." ("Obiteljska tajna"). "Poštenjak stidi se i veoma teško se odvaži na prosjačtvo; jer ga ista ćud i plemenito srđce nehotice od toga odvraća, i često se dogodi da voli čovjek umrijeti, nego svoje nevolje ma ikomu otkriti..." ("Prvi i posljednji prestupak"). "Gdje sloga, volja i kućni mir vlada, tu raste blagostanje kao što niču gljive iz zemlje." ... "Kad je čovjek u kakvu kvaru, svaka i najmanja stvarca ga uzbuni, radjaju mu se plahe misli, koje mu cielo tielo uzbunjuju." ("Sreća u nesreći"). "Gdje nije vjernosti i ljubavi, ondje neima sreće, ni blagoslova; a gdje nije toga, ondje vlada nemir i razdor, a to vam je onaj potajni crv, što podgriza koren svakoga blagostanja, i vuče strašne posljedice za sobom." ("Nagrada"). ... "Kada diete i malo kakvu falingu uradi, proklinu ga sa svimi vragovi paklenskim na svake načine da mu se nerači i grdo je ovdje napominjati; bude li tim diete bolje? podnipošto, dapače na takov način, čujuć od roditelja kleti, zapamte si to, pa će i ono, kad se razjadi, kleti i proklinjati upravo onako, kako su to roditelji činili; kletvina ništa nepomaže, već razjari više srđce u čovjeku; nu razborit i nježan način uporabe, koj je prikladan djetinjskoj dobi i ćudi, mnogo više vriedi kod uzgoja, tako će se srđce djeteta oplemeniti, a ono će postati danas sutra kad uzraste, vriedan kršćanin i čestit državljanin." ("Ribar"). Naravno, smisao tih poduka i

intervencija ne bi se mogao osporiti, problemi koji tu iskršavaju, mogli bi se dugačkim raspravama razraditi i analizirati, ali takvi su dijelovi veliko opterećenje u izgradnji fabule i u umjetničkom su pogledu negativan element u Babićevim pripovijetkama.

No Babić nije bio ni samo romantičar, ni emotivno angažirani pisac, ni samo pedagog i moralist i prosvjetitelj. Kad pomno pročitate njegove pripovijetke i dublje zađemo u njihovu strukturu i sve elemente koji ih čine dobrima ili lošima, otkrit ćemo i Babića kao objektivnog i realističnog pisca koji zna i te kako vjerno prenijeti, ako ne likove i manje ili više uvjerljive fabule, ali svakako detalje, iz prirode, iz obiteljskog i društvenog života, iz hrvatske povijesti, ukratko mnogo toga što je bilo ili bilo i ostalo dio našega svakodnevnog života. Tu je Babić vrlo konkretan, tu ga upoznajemo kao vješta pripovjedača, koji zna izabrati bitno i odbaciti nebitno, koji je subjektivan na koristan način, koji nam zna dočarati atmosferu i na taj nas način potaknuti da se ipak uživimo u njegov romantično-realističan svijet, u kojemu je uhvatio i trenutke i trajanja života različitih slojeva svojega vremena, a ujedno dao i neke poruke (koji put nametljivo, koji put i nenametljivo), koje mogu vrijediti i za naše vrijeme.

Kad Babić opisuje prirodu, a to čini često, naći ćemo u tim njegovim pejzažima i nešto idiličnih ili općih nekonkretiziranih slika: "Mjesec još nije bio izašao, samo zvjezdah bijaše sjeset po vedrom nebu posutih kao pieska u moru" ("Obiteljska tajna"), no Babić je u prvom redu slikar konkretnoga i prepoznatljivog primorskoga krajolika i konkretne atmosfere: "Vjetar puše 3-4 mjeseca i svojim fućkanjem zavija kao gladni vuci kopnom i morem, onda sasvim prestane i zasjaje toplo sunce... U travnju se pojave prvi slavulji navjestnici proljetnoga krasnoga vremena kojih imade po Primorju mnoštvo. ... A more, - oh to krasno more proljeva se kao ulje; na njem se čuje krepak glas brodara... čuje se pojka domaćih neutrudivih ribara, koji čitavu noć veselo šajkom okreću, ravnaju i mame na onoj strani, gdje se nadaju da će uhvatiti više ribica svakojake vrsti, osobito za siromaka toli ukusnih girica..... Ta kućica je maltom zidana kao što su sve u Primorju. Pokrita je criepovi. Imala je dva prozorčića, koja su gledala prema moru. Sastojala se iz jedne samo prilične sobe i predsoblja, iliti veže, kako se obično zove, koja je služila za kuhinju; ognjišta nije bilo, kako se sada pod rugih kućah nalazi, već se na tlu podložio kamen, nanj se metnulo drva...aj Bog kakov koren od stabla okršenog, štono je na daleko svoje trakove porazastrlo, pa se golo vidi, jer je bura svu zemlju izpuhala, tako da ti korenje viri izmedju kamenja. ... Postelja visoka, uz nju škrinja, krevet napunjen čistom posteljinom, nad krevetom raspelo. U kolibi uz takvu kuću spremala se ribarska sprava:

mreže, ostilji, mačevi, vrše, udice, konopi..." ("Ribar").

Isto je tako dobro Babić opisao i atmosferu vezanu uz neke događaje, npr. jedan događaj u Senju na pokladni utorak: "Digli se na Vratniku silni oblaci, koji su praćeni bili strašnim urlikanjem vjetrova, a ti se sve više i više približavali. Pomutili nebo i uzvitlali buru, da je bila strahota i gledati, – more su pomutili paklenskom strahoćom, pjene se morske podigle, talasi skakali jedna preko drugoga, da nije nitko na morskoj obali bio sjeguran. Po moru se nije ništa vidjelo, jerbo je bio metež i neprekidno fućkanje, kao da su svi vragovi iz pakla došli i more pomutili." ("Ribar"). Isto živo pripovijedanje obilježava i opis Margaretinja i velikog sajma u Bakru na taj dan: "Kada se ima početi sveto-margaretinski sajam, koj postoji od starine, slavno poglavarstvo bakarsko prije goda margaretinskoga daje znak mužarom o 12 sati o podne, i opet na treći dan ob istoj dobi (jer tri dana traje) naznači mužarom, da prestaje sajam. U to vrijeme vije se barjak na municipalnoj sgradi i na standartu gore u gradu na placi. Sila svieta dodje pred Margaretinjem iz raznih strana. Najljepše što je vidjeti, to je ono 50 trabakula, a morda i više, što na ovom prigodom doplove iz Dalmacije i obližnjih otoka kvarnerskoga zalieva, koji su puni vina, te ga prodavaju na kopnu a da ništa daca neplate." ("Ribar").

No među Babićevim opisima najbolji su oni gdje on prikazuje ratno komešanje i ratnu vrevu, npr. u Senju prije Austro-talijanskoga rata godine 18**, kada su "sve magaze" "pune puncate vojništva" ore se davorije i junačke pjesme, "uz čašu rujna vinca razveseli se ćud vojne čeljade, koja bahato zaviruje i sinje jadransko more, kad li će po nju doći paroplov, da ju nosi put Trsta na krvavo bojište." ("Sreća u nesreći"). Osobito se treba istaknuti opis dramatične situacije na bojištu: – "velika prostorina krvlju omašćena, gdje za cielo nebude za dugo ništa raslo, tu leži čovjek bez ruke ili bez noge, jecajući i cvileć u najvećih mukah i bolih; ondje opažaš trupinu čovječju bez glave ili prsiu, topovno je to zrno u mig oka odnielo i razpršilo; svuda vidiš samo smjesu raznolikih turobnih te u srdce dirjaućih predmeta; sabalja, pušaka, samokresa, noževa, čaka, kapa, kabanica, telečaka itd... Bojno polje svega je puno, a najviše ljudskih lješina" ("Sreća u nesreći"). Isto je tako detaljno i besprijeckorno opisana atmosfera vezana uz život ribara, kalafata, đaka, siromašnih težaka, slika krčmi, đačkog i studentskog života, mukotrpnog školovanja, iseljavanja, odlaska na lov na kitove, dugogodišnjeg izbivanja u borbi za kruh, noćnog odlaska žena u Senj s naramkom drva na prodaju, rad u vinogradu i drugi obični životni detalji. Babić upleće u pripovijedanje i narodno vjerovanje i hrvatsku bližu i dalju prošlost (Frankopani, pavlini, Josip II., Turci), ukratko, u njegovim pripovijetkama

buja život, ne samo život spletki i tajanstva ili život prošlosti, nego i pravi, svakodnevni, obični, stvarni, i teški i lijepi život njegova doba, i tu je Babić, u tim pojedinostima vrlo dojmljiv i vrlo vješt pripovjedač.

Na kraju ovoga prikaza treba spomenuti i novinarski rad Ferdinanda Babića. U njegovim Sabranim djelima objavljeno je šest novinarskih dopisa, koji su izašli u *Hrvatskom katoličkom listu* 1851. i 1852.⁴¹ To su vijesti vezane uz crkvene događaje, a Babić i u njih unosi svoje emocije, kao i u svoja književna djela, dapače, tim osjećajima daje u svojim dopisima i početni i osnovni ton: "Kada čovjek koju povoljnu radost oćuti u svojih grudih, nemože mu se doisto na ino, nego da ju otkrije i prijavi svomu iskernjemu." ("Dopis 1"). "Ne bi li itko sa mnom koju suzicu radosti niz lice pustio, porosio te pomazao ono sveto mēstance, na komu se sveti hram gradi. ... Kada nam toli sladku utēhu donosi hram sveti, nemogu sercu odolēti, da kerstjanskomu svētu neizjavim onu radost, koju moje veselo serce osētja." ("Dopis 2"). Evo radostnim perom hitim vam prijaviti dan velevažni." ("Dopis 3"). Svoje dopise on piše pregledno i jasno pa možemo reći da je imao dara i za tu vrst publicistike.

Zaključak

Kako je istaknuto i u uvodnom dijelu ovoga članka, Ferdinand Babić bio je književno "aktivan" od 1850., kada mu je u *Zagrebačkom katoličkom listu* objavljena pjesma "Molitva griesnika", do 1885., kada je u *Dragoljubu* izašla njegova pripovijetka "Ribar". Do 1870. vrlo je živo sudjelovao u hrvatskom književnom životu, a onda do 1885. samo s dvije pripovijetke: "Sreća u nesreći" 1873. i "Ribar" 1885., i jednom pjesmom: "U slavu presvietlomu i prečasnomu gospodinu Jurju Posiloviću".

Dragomir Babić u svojoj sintezi književnoga djela Ferdinanda Babića kaže: "August Šenoa bio je u razdoblju, u kojemu je djelovao Ferdinand Babić, takva autoritativna književna veličina da su pisci tipa Ferdinanda Babića jedva mogli doći do izražaja, što je uostalom i rezultiralo činjenicom da ga je povijest hrvatske književnosti skroz potisnula u sjenu."⁴² Dok Dragomir Babić u jakom liku Augusta Šenoe traži poglaviti razlog prešućivanja Ferdinanda Babića i nalazi u njegovim djelima elemente zbog kojih bi ga svakako "pomakao naprijed" u povijesti hrvatske književnosti,

⁴¹ M. NOSIĆ, 1995, 225: "Dok je bio tajnikom biskupa Ožegovića, u *Zagrebačkom katoličkom listu*, objavljeno je tridesetak nepotpisanih dopisa iz Senja koji su vjerojatno Babićevi."

⁴² D. BABIĆ, 1996, 91.

dotle ga Antun Barac uvrštava u diletante koji nisu zaslužili više od usputnog spomena jer "nisu imali jače tvoračke snage"⁴³. Vatroslav Jagić ističe među hrvatskim književnicima samo (pišući o prozi) vrijednost "krasnih pripovijetke" "Krijesničara" Ivana Trnskog i dosjetljivo i lijepo pripovijedanje Janka Jurkovića kao i putopise A. Tkalčevića.⁴⁴ Kada pak govori o poeziji šezdesetih godina, Jagić kaže da "tek nekoliko crvića iz sebe svileni nit predu, a ono je drugo sve sama prosta kudjelja."⁴⁵

Je li Ferdinand Babić zaslužio prešućivanje, umanjivanje i omalovažavanje svoje uloge u vremenu kojemu je pripadao? Ako pomno analiziramo njegov ukupni rad, možemo zaključiti da je u svakom pogledu bio "sin svoga vremena" – i po svojim pogledima na život i svojim moralnim načelima, i po svome domoljublju, i po tematici kojom se bavio, i po načinu kako je pisao. Ušao je u našu književnost kada je u njoj još bio vrlo jak utjecaj iliraca i njihovih pogleda na ulogu književnika i književno djelo, prve mu se pripovijetke po svojim obilježjima uklapaju u obilježja koja se primjećuju u književnim djelima šezdesetih i sedamdesetih godina, zadnja mu pripovijetka pokazuje jak utjecaj novoga pravca u hrvatskoj književnosti osamdesetih godina – realizma. U mnogim je prigodnim pjesmama dao sliku nekih značajnih zbivanja u svome vremenu, osobito suvremenih događaja iz vjerskoga i javnog života, a pjesme je većinom protkao domoljubnim i religioznim osjećajima i nekim socijalnim temama. Stihovi su mu većinom bili jednolični, vrlo često zbog toga i zamorni, ali je ipak ostavio nekoliko svježih melodioznih pjesama, uglavnom kada je slijedio ritam narodne pjesme. Pripovijetke je počeo pisati kada u našoj književnosti poezija pomalo ustupa mjesto novelistici punoj romantičnih zapleta, ali i pokušaja tematskog oslanjanja na svoje vrijeme. U njegovim pripovijetkama ima tema koje nisu karakteristične samo za hrvatsku književnost, ali on ih je nastojao smjestiti u našu sredinu i nizom detalja iz svoga vremena konkretizirati sredinu i vrijeme. Dok je fabulu i likove gradio romantičnim "rekvizitima", u detaljima, u opisima, u lokalizaciji radnje bio je uvijek na našem tlu, iako u njegovim djelima nije obrađena cjelovita slika hrvatskoga života njegova vremena, pa su u pripovijetkama potpuno izostala politička previranja, ali je pokušao osvijetliti neke društvene probleme, siromaštvo, glad, nepravdu, parnice, iseljavanje i slične teme. Pripovijetke mu pate od prekompliciranog zapleta, opterećene su mnogim komentarima i piščevim "intervencijama",

⁴³ A. BARAC, 1966, 20.

⁴⁴ V. JAGIĆ, 1966, 191.

⁴⁵ V. JAGIĆ, 1966, 176.

tipiziranim likovima i neizdiferenciranim dijalozima, ali je s druge strane nastojao pronaći zanimljivu fabulu i "isplivati" iz zamršenih zapleta, a iznad svega u pojedinostima "uhvatio" život Hrvatskog primorja svoga vremena, i pejzaž, i stil života, i patnje primorskog čovjeka i njegovu borbu za život. Radio je u vremenu kad je hrvatska književnost bila "gladna" zanimljivog štiva i on je nastojao tu "glad" čitalačke publike "utažiti", a činio je to tehnikom pisanja koja je bila karakteristična za njegovo vrijeme i temama koje su za njegovo vrijeme bile privlačne.

U cjelini gledajući, bez obzira na svoje nedostatke, Babić je u prvom redu značajan kao književnik koji je pružio čitalačkoj publici štivo kakvo je ona i tražila, na način koji je u njegovo vrijeme bio uobičajen u hrvatskoj književnosti. Babić je bio u literarnom pogledu dio svoga vremena i na tom je polju dao više nego što su to osjetili njegovi kritičari do objavljivanja *Spomenika grada Bakra* i Babićevih *Sabranih* djela, pri čemu sam već osobito istaknula doprinos Milana Nosića vrjednovanju Babićeva ukupnog rada. U mnogim odlomcima svojih pripovijedaka bio je izvanredan, a vrijednost njegovih pripovijedaka istaknuli su i Anton Šuljić, Dragomir Babić i Goran Kalogjera u spomenutim radovima.⁴⁶ Neki bi njegovi opisi mogli biti uzor vještoga i živog pripovijedanja. Ostavio je za sobom djela iz kojih i na temelju kojih možemo upoznati jedno vrijeme i po temama i po stilu, a njegov moral i njegove poruke o pobjedi pravde, o ljudskoj dobroti, o ljubavi kao pokretaču svih životnih djela i temelju čovjekove sreće nisu ni najmanje izgubile na svojoj aktualnosti. Ukratko, Ferdinand Babić zaslužio je da se njegov doprinos hrvatskoj književnosti ponovno vrjednuje, da ga se izvuče iz zaborava i da mu se dade mjesto kakvo je zaslužio, a to bi mjesto u svakom slučaju trebalo biti bolje od onoga što ga je do sada imao. Poželimo stoga zajedno s D. Babićem da povijest hrvatske književnosti Ferdinandu Babiću, kao i svakom drugom piscu, "što objektivnije i metodologijom znanstvenog instrumentarija" dade ono mjesto "koje mu neprijeporno pripada".⁴⁷

⁴⁶ Dragomir Babić: "Sintetski kazano, hrvatski pisac Ferdinand Babić zaslužuje doista, i to najzahtjevnijim razlozima, posebno poradi njegovih zanimljivih i spretnih proznih projekcija, da se neizostavno identificira u najmanju ruku, u pripovjedački korpus Šenoina vremena, možda čak i ne samo u njega", *Književno djelo Ferdinanda Babića...*, 95.

Anton Šuljić: "Njegove pripovijesti iskazuju svježinu zapažanja i vješte imaginacije...", spomenuto djelo, 346.

Goran Kalogjera: "Nosić je javnosti predočio vrlo bogat materijal...", spomenuto djelo, str. 14.

⁴⁷ D. BABIĆ, 1996, 90.

Literatura

- Antun BARAC, *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*, knj. 2. Književnost pedesetih i šezdesetih godina, JAZU, Zagreb, 1960, 20, 40, 44.
- Dragoljub*, Zagreb, 1870, 1885.
- Dragomir BABIĆ, Književno djelo Ferdinanda Babića, *Riječ*, Rijeka, 2, 1996, 1, 89-95.
- Ferdinand BABIĆ, *Sabrana djela*, Hrvatsko filološko društvo Rijeka i Centar društvenih djelatnosti mladih, Rijeka, 1995.
- Ferdinand BABIĆ, *Spomenik grada Bakra*, Matica hrvatska, Rijeka, 1991; Hrvatsko filološko društvo, Rijeka, 1999.
- Hrvatski biografski leksikon*, 1, A-Bi, Zagreb, 1983, 288.
- Ivan ESIH, Babić Ferdinand – Ferdo, *Leksikon pisaca Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad, 1, 1972, 115.
- Vatroslav JAGIĆ, Kratak prijelaz hrvatsko-srpske književnosti posljednje dvije-tri godine, u *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska – Zora, knj. 43, Zagreb, 1963, 141-192.
- Slavko JEŽIĆ, Hrvatski romantizam od apsolutizma do nagodbe (1849. – 1868.), u *Hrvatska književnost od početka do danas. 1100 – 1941*, Naklada A. Velzek, Zagreb, 1944, 229-231.
- Goran KALOGJERA, Dignut veo zaborava, *Novi list*, Rijeka, 23. veljače 1995., 14.
- Milan NOSIĆ, Predgovor knjizi *Spomenik grada Bakra*, Matica hrvatska, Rijeka, Rijeka, 1991, str. 5-9.
- Milan NOSIĆ, Riječ-dvije o piscu i njegovu djelu, u *Sabrana djela Ferdinanda Babića*, Rijeka, Hrvatsko filološko društvo, 1995, 225-229.
- Milan NOSIĆ, Riječ-dvije o piscu i njegovu djelu, u *Spomenik grada Bakra*, 1991, 100-105.
- Milan NOSIĆ, Riječ-dvije o piscu i njegovu djelu, u *Spomenik grada Bakra*, 1999, 79-83.
- Slavjanski jug*, br. 3-4, Zagreb, 1868.
- Slavonac*, br. 29, 30, Požega, 1864.
- Rudolf STROHAL, *Spomenik grada Bakra od Ferdinanda Babića*, *Prosvjeta*, Zagreb, 1911, 327.
- Anton ŠULJIĆ, Ferdinand Babić, *Sabrana djela, Riječki teološki časopis*, Rijeka, 1995, 344-346.

THE CANON OF SENJ AND CROATIAN WRITER-FERDINAND BABIĆ
Values and weaknesses of his work

Summary

In the article is presented the lesser-known Croatian writer from the 19th century, Ferdinand Babić. In the introduction is a description of the basic characteristics of Croatian political and literal life from the 1850's to middle 1880's. Here his work is elaborated as a poet and literary man by the examination of the subjects, development of a fable, characters, the descriptions, the romantic and realistic elements in his works, his morals and his messages. Based on this analysis of Ferdinand Babić's literal works here is a judgment about the good and bad characteristics of his poetry and novels. It is emphasised that Babić gave the public what they wanted to read at the time. By his literal characteristics he was a writer of his own time. He deserves a place in contemporaneous Croatian history of literature because of the positive sides of his work.

SENJER KANONIKUS UND KROATISCHER SCHRIFTSTELLER FERDINAND BABIĆ
(WERTE UND MÄNGEL SEINES WERKES)

Zusammenfassung

In diesem Artikel analysiert die Autorin das Werk des bis heutigen Tagen fast unbekannten Schriftstellers Ferdinand Babić aus dem 19. Jahrhundert. Im einleitenden Teil werden Grundkennzeichen des kroatischen politischen und kulturellen Lebens zur Zeit von vierziger Jahren bis zur Mitte achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts beschrieben. Es wird seine dichterische und erzählerische Arbeit analysiert: Thematik, Entwicklung der Grundhandlung, Gestalten, Schilderungen, romantische und realistische Elemente in seinen Werken, seine Ethik und seine Gedanken. Aufgrund der Analyse der Babić's Schöpfung beurteilt die Autorin den Wert und die Mängel seiner Gedichte und Erzählungen und bemüht sich seine Stelle in der kroatischen Literatur seiner Zeit und in der kroatischen Literaturgeschichte festzustellen.